

Kirkastetulla sivistysnäkemyksellään järjestöt rakentavat kestävämpää yhteiskuntaa

Toimintaympäristön muutokset ja viheliäiset globaalit ongelmat haastavat järjestöjen sivistyskäsitystä, joten niiden on kyettävä sanoittamaan sivistysroolinsa uudelleen. Uudistavaan oppimiseen pohjaava, osallistavin menetelmin tuotettu sivistysvisio on yksi askel kestävään tulevaisuuteen.

KANSALAIJÄRJESTÖILLÄ ON AJATELTU olevan tärkeä sivistysrooli siitä lähtien, kun esimerkiksi raitius-, nais- ja työväenliike ottivat 1800-luvulla kansanvalistuksen ohjelmaansa. Järjestöjen kokema tarve olla osa yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisua on viime vuosina kasvanut. Näin osoittaa järjestöille ja vapaaehtoisille suunnattu Opintokeskus Siviksen osaamistarvekysely (Fields & Hannukainen 2022), joka toteutetaan joka toinen vuosi. Samaan aikaan järjestöt ovat kuitenkin vieraantuneet sivistysroolistaan (Fields 2020).

Toistuvat ongelmat, kuten vapaaehtoisten määrän väheneminen ja kentän jatkuva ammattimaistuminen, kertovat järjestöjen tarpeesta uudistua, kirkastaa näkemyksiään, ennakoita tulevaa ja mennä kestävästi eteenpäin, jotta ne voivat jatkaa kunniakasta sivistysrooliaan. Järjestöissä huolipuhe ongelmista on voimistunut (Fields & Hannukainen 2022). Kun järjestöt hakevat pohjimmiltaan yhteiskunnallista muutosta, niiden itsensäkin tulee uudistua.

Oppiminen järjestöissä tarkoittaa tekemällä, toiminnalla ja opiskellen omaksuttavia tietoa ja taitoja, kokonaisuutena osaamista. Sivistykseksi osaaminen

jalostuu järjestöissä yhdessä tekemisen kautta ja pyrkimyksenä tavoitteelliseen muutokseen. Osaamiselle tulee arvoihin perustuva syvempi konteksti ja merkitys. Sivistystä onkin käsitteellistetty osaamista laajempänä asiana, joka sisältää myös arvoreflektion, kriittisen tarkastelun ja uudelleen ajattelun (Tomperi & Belt 2019).

Tulevaisuuden järjestölliset osaamistarpeet koskevat muun muassa yhä vahvempaa ennakointi-osaamista, järjestöjen välisen yhteistyön lisäämistä ja osaamisen jakamista sekä kestävää kehitystä. Tarvetta on myös digitaalisten koulutusmuotojen hallintaan, sillä etä- ja hybridikoulutus vakiintuivat koronapandemian myötä. (Fields & Hannukainen 2022.) Osaamistarpeet ovat vahvasti sidoksissa siihen, miten järjestöjen sivistysrooli nähdään nyt ja lähitulevaisuudessa.

Kansalaisjärjestöt ovat ketteriä vastaamaan nopeasti akuuttiin yhteiskunnassa syntyvään tarpeeseen (ks. Kumpula 2021), kuten ukrainalaisten auttamiseen sodan keskellä. Oppimista ja sivistystä vaativat ratkaisut muuttuviin tarpeisiin ovat kuitenkin monimutkaisia. Oppimisen, yhteisen tekemisen ja vaikuttamisen

MUUTOS SAA AIKAAN TOIMINTAA, JOKA LUO SIVISTYSTÄ.

kautta syntyvälle sivistymiselle on yhä vähemmän tilaa, kun järjestöissä opiskelu ja vapaaehtoistoiminta on nopeasyklistä, eikä aikaa jää tiedon reflektiolle. Usein vastakkain asettuvat syvempi oppiminen ja sivistys sekä se, kuinka tietoa kerrytetään nopeasti pienistä osista. Järjestökoulutuksen suurimpia haasteita onkin, miten oppimiselle ja tiedon kerryttämislle annetaan aikaa. (Hannukainen & Fields 2021.)

Kestävän koulutuksen asiantuntija Stephen Sterling (2011) esittää, että meidän tulisi opetella suhtautumaan nopeisiin muutoksiin ja epävarmuuteen avoimesti, muutokseen myöntyvällä asenteella. Järjestöissä oppiminen ja sivistyminen voivat olla voima, joka luo paikan uudistavalle oppimiselle. Uudenlainen sivistys saattaisi rakentua esimerkiksi ihmisten valmiudesta vastata tulevaisuuden suuriin haasteisiin (Lahti 2019). Ongelmiin ja niiden ratkaisemiseen tulisi tarttua pitkälle tulevaisuuteen katsoen. Viheliäisten ongelmien ratkaiseminen vaatii muutosta ja uudistamista sekä yksilöiltä elintavoissaan ja arvoissaan että yhteiskunnalta. Yhteiskunnallista muutosta voidaan kuvata sisäkkäisinä kehinä: Sisin kehä on käytännönläheisin käyttäytymisen ja teknologian taso. Keski-kehä on poliittisen järjestelmän ja rakenteiden taso. Uloin kehä on arvojen, ihanteiden, maailmankuvien, ajattelumallien ja paradigmojen taso. (Sharma 2007.)

Opintokeskus Sivis osallistui vuosina 2021–22 tulevaisuustalo Sitran Sivistys+-ohjelmaan ”Kestävää sivistystä järjestöihin” -projektilla. Siinä tuotettiin visio järjestölliselle sivistystyölle ja kirkastettiin järjestöjen sivistysroolia. Sivistys+ pyrki nostamaan sivistystä yhä vahvemmin yhteiskunnallisena muutostoimintana ja ylisukupolvisena vastuuna. Ohjelmaan ottivat osaa monenlaiset sivistystoimijat omilla hankkeillaan, selvityksillään, työpajoillaan ja keskustelutalouksillaan sekä sivistystä käsittelevillä julkaisuilla. Pyrkimys oli uudistaa vanhaa sivistyskäsitystä vastaamalla kolmeen tavoitteeseen: 1) sivistysnarratiivin laajentamiseen, jotta se vastaisi paremmin nykyajan

ongelmiin, 2) yhteiskunnallisen sivistyskeskustelun voimistumiseen ja 3) uudenlaisen sivistystyön vahvistumiseen. (Sitra 2022.)

KOHTI UUTTA JÄRJESTÖLLISTÄ SIVISTYSNÄKEMYSTÄ

”Kestävää sivistystä järjestöihin” -projektissa kiinnitettiin erityistä huomiota kestävään elämään kuuluvaan sivistymiseen, ajattelun ja asenteiden muutokseen, koska kestävyyskysymykset ovat yhä merkityksellisempiä järjestöille ja tärkeä uudistumisen syy (Fields & Hannukainen 2022). Järjestökontekstissa sivistys on vahvasti sidoksissa kykyyn elää ja ratkoa ongelmia yhdessä. Samat teemat nousevat esiin eurooppalaisessa sivistyskeskustelussa nykyajan viheliäisten ongelmien ratkaisusta. Esimerkiksi kirjailija ja *Bildung*-aktivisti Lene Andersenin (2021) mielestä kompleksisessa yhteiskunnassa ihmiset tarvitsevat aiempaa laajempaa tiedollista sivistystä ja läpi elämän jatkuvia sivistymisen prosesseja. Järjestöissä kompleksisuus näkyy lisääntyvinä osaamistarpeina, jotka ovat korostuneet koronapandemian alettua, kun järjestöt ovat alkaneet nähdä itsensä aiempaa kiinteämmin osana yhteiskuntaa. Opintokeskus Siviksen osaamistarvekyselyssä tämä on näkynyt auki lausuttuina tarpeina vastata jäsenten tarpeiden lisäksi yhteiskunnan tarpeisiin ja kasvavaan epävarmuuteen (Fields & Hannukainen 2022).

Projektin kehittämisen teoreettiseksi lähtökohdaksi otimme transformatiivisen eli uudistavan oppimisen teorian (Laininen 2018; Mesirow 1995; myös O’ Sullivan ym. 2002), joka perustuu ajatukseen ajattelun rakenteiden muuttamisesta. Yksinkertaisimmillaan ajattelun rakenteiden muuttaminen on transformatiivista oppimista (ks. Mesirow 1995). Muutos saa aikaan toimintaa, joka luo sivistystä. Uudistavan oppimisen uskotaan esimerkiksi edistävän muutosta kohti nykyistä kestävämpää elämäntapaa (Michel ym. 2020, 178). Muutokseen pyrkivää lähestymistapaa tarvitaan, sillä esimerkiksi kestävä tulevaisuus vaatii ajattelu- ja toimintatapoja muuttavaa oppimista.

Hyödynsimme transformatiivisen oppimisen teoriaa kehittäessämme projektiin osallistuneiden järjestöjen kanssa oppimista tukevia työkaluja ja

erityisesti luodessamme sivistysvisiota. Koska uudistavan oppimisen teoria ottaa heikosti huomioon järjestötoiminnan toiminnallisen luonteen, tarkastelemaan yhdistettiin visiotyössä toiminnan ja keskinäisriippuvuudet huomioon ottava planetaarisen oppimisen ja systeemiteorian näkökulma. Planetaarisessa lähestymistavassa tunnustetaan asioiden ja ilmiöiden väliset keskinäisriippuvuudet (O'Sullivan ym. 2002). Osuvampaa onkin puhua systeemiajattelusta (esim. Salonen & Bardy 2015), kun halutaan monipuolistaa sivistyskäsitystä.

Kasvatustieteen tutkijan Gert Biestan (2019) mukaan kansalaisyhteiskunnan sivistyskäsitystä ovat muovanneet kasvatuksellinen ja poliittinen ulottuvuus sekä niiden välinen jännite. Hän tarkastelee käsitteen historiaa sivistyksen sisällön ja vääjäämättömyyden normittavuuden sekä yksilön autonomian kasvun ja yksilön toimijuuden näkökulmasta. Filosofi ja kirjailija Eero Ojanen (2008, 115) sanoittaa normittavuuden ja autonomian välistä jännitettä seuraavasti: "[j]os sivistys on vain luovuutta ja vapautta, se menettää kaiken varsinaisen sisältönsä, ja jos se taas on vain jotain annettua pakkoa, se kääntyy itseään vastaan."

Järjestöjen sivistysrooli on tiedostettu pitkään: jo 1800-luvun kansalaisliikkeiden on nähty edistäneen kansanvalistusta ja siten sivistymistä. Sivistysvaikuttaja Seppo Niemelä (2011) tarkastelee järjestösisivistystä kahden tradition kautta. Ensinnäkin ruotsalainen opintokerhotoiminnan kehittäjä Oscar Olsson esitteli vuonna 1905 kansalaissivistyksen ajatuksen, jota opintokerhotoiminta järjestöissä vahvisti. Toiseksi järjestökentän vaalimat ajatukset itsekasvatuksesta kohti kunnan kansalaisuutta ja tasa-arvosta ovat Suomessa nojanneet esimerkiksi Santeri Alkion kasvatustajatteluun.

Kansalaissivistyksen kuuluu kyky toimia yhdessä demokratiassa ja valvoa omia etuja: se vaatii vääjäämättä sekä kriittisyyttä että kiltteyttä, kuten Ojanen (2008) esittää. Vertaisoppimiseen ja opiskelijoiden keskinäiseen demokratiaan nojaava opintokerho on yhä opintokerhojen jäsenjärjestöjen omaleimaisin tapa toteuttaa järjestöllistä sivistystyötä. Se on järjestöllisen sivistyksen ydintä, kykyä elää toisten kanssa ja muuttaa maailmaa järjestön toiminta-ajatuksen mukaisesti: olla kiltti ja kriittinen. Vertaisuus ja yhteis-

kehittäminen ovat nousseet aiemman valistusajattelun rinnalle, jopa sen ohi.

TYÖTÄ SIVISTYSKÄSITYKSEN KIRKASTAMISEKSI

"Kestävää sivistystä järjestöihin" -projektiin osallistui yhdeksän Opintokeskus Siviksen jäsenjärjestöä, jotka halusivat lähteä mukaan kehittämistyöhön. Pyrkimystämme uudistaa järjestötoimijoiden sivistysajattelua ja kehittää toimintaa kestävän elämän ja sivistyksen lähtökohdista uudistavan oppimisen periaatteiden pohjalta pohjustimme ja edistimme nopeiden yhteiskehittämisen menetelmien avulla. Tuloksena kehitimme kahdeksan sivistymisen kannalta tärkeää koulutuksen laatutyökalua, jotka veisivät järjestöjä lähemmäksi uudistavaa oppimista.

Sivistysajattelua kirkastivat erityisesti kokeilut ja palauteaineistot sivistyskeskustelusta, kestävästä koulutussuunnittelusta, jälkipalautteesta ja vapaaehtoisten osaamistarvekyselystä. Toimivaksi esimerkiksi järjestön strategiatasolle ulottuvasta, uudistavaa oppimista tukevasta laatutyökalusta osoittautui "Järjestö sivistää" -keskustelumalli (Opintokeskus Sivis 2022), jota hyödynsi kaksi järjestöä.

Sivistyskeskusteluissa tartuimme hankalaksi käsitteeksi koettuun sivistykseen. Puhuimme niin sydämensivistyksestä kuin arvoista ja kunnioituksesta mutta myös osaamisen kartuttamisesta toimintana. Kun erilaiset näkökannat kohtasivat, syntyi reflektioita ja palautteen mukaan jopa oman tietämyksen ylittämistä. Järjestöllisen sivistyksen nähtiin rakentuvan monin tavoin, usein kuitenkin yhdessä oppimisen ja tekemisen pohjalta. Moninaisuutta korostivat sivistyksen voimaannuttava piirre ja arvonäkökulmat.

Havaitsimme projektin työpajoissa, että uudistavaa oppimista ja sen myötä sivistymistä haastavat maailman monimuotoisuus ja nopea muutos, jota toimijoiden olisi osattava käsitellä ja sanallistaa. Hankkeen selvityksissä ilmeni, että oppijat kykenevät paremmin hahmottamaan erilaisten asioiden välisiä syy-seuraussuhteita, kun järjestökoulutuksessa käsitellään kestävä elämää eri näkökulmista yhtä aikaa (Vainio-Östergård 2021). Keskinäisriippuvuuksien tunnustaminen korostuikin kestävä elämän tavoittelussa. Järjestöt haluavat olla ratkomassa viheliäisiä ongelmia, kuten

PROJEKTI OPETTI JÄRJESTÖILLE OSALLISTAMISEN MERKITYKSEN OPPIMISEN TUKENA.

kestävyysskriisiä, mutta tässä ajassa niitä huolestuttaa myös niiden oma uudistumiskyky. (Fields & Hannukainen 2022; Hannukainen & Fields 2021.)

Uudistumisvaatimukset eivät kuitenkaan sulje pois jo luotuja järjestöllisen sivistymisen mahdollisuuksia. Esimerkiksi yhteisellä opiskelulla opintokerhoissa on yhä paikkansa, mutta rinnalle nousee uusia oppimisen ja sivistymisen tapoja varsinkin verkko-opiskelun merkityksen kasvaessa järjestöissä.

Uudistavan oppimisen prosessia voidaan pitää systeemisen lähestymistavan mukaisesti syvällisempänä oppimisen kokemuksena, joka sisältää rakenteellisia muutoksia toiminnassa ja joka lopulta muuttaa pysyvästi olemisen tapaa maailmassa ja suhdetta muihin ihmisiin ja luontoon (O'Sullivan ym. 2002). Kun ihmisen ja ympäröivän todellisuuden suhdetta määritellään uudelleen, syntyy syvä ymmärrys elämän tarkoituksesta, arvoista ja valinnoista. Samalla luodaan oppivia yhteisöjä, jotka auttavat omaksumaan uusia kestäviä elämäntapoja kulttuurisena muutoksena. (Laininen 2018; 2022). Kestävään elämään kasvaminen edellyttää siten kokonaisvaltaista mielen ja toiminnan uudistumista. Uudistava oppiminen onkin reflektointia, jonka kautta tulkitaan maailmaa yhä toimivammaksi (Mesirow 1995).

Järjestöjen koulutussuunnittelun tueksi kehitimme ”Kestävää elämää järjestökoulutuksiin” -työkalun, joka tuo Yhdistyneiden kansakuntien (YK) Agenda 2030 -ohjelman järjestökoulutuksiin. Tuimme sen käyttöönottoa kestävyystyöpajalla, jossa ravisteltiin järjestötoimijoiden käsitystä oman järjestön kestävydestä ja kestävyystavoitteista esimerkkien ja vertaisoppimisen avulla. Reflektointi toimi, sillä osallistujat arvioivat työpajan jälkeen tärkeimmäksi kestävyyspohdinnan ja sen tuottamisen näkyväksi muille.

Uudistavan oppimisen kannalta merkityksellistä reflektiota tapahtui silloin, kun järjestötoimija joutui pohtimaan kyselyn tai yhteisen ohjauskeskustelun avulla, mitä hyötyä koulutus toi ja miten opittua

aiottiin hyödyntää. Vastaajat toivat esille opitun tiedon ja taidon jakamisen muille sekä yhdessä oppimisen. Järjestöjen jäsenille suunnatussa osaamistarvekyselystä ja jälkipalautteesta (2022) saimme lisäksi sivistysajattelun kannalta kannustavia tuloksia. Työpajan jälkeen pyysimme järjestökoulutukseen osallistuneita vastaajia muun muassa arvioimaan, miten hyvin he olivat voineet hyödyntää koulutuksessa saamia tietoja, taitoja ja muuta oppimaansa henkilökohtaisen kasvun ja sivistymisen tukena. Vastauksia kertyi 20, joista 12 valitsi arvioksi ”erinomaisesti” ja seitsemän ”hyvin”. Neljä järjestöä ja yli 400 vastausta kattavista osaamistarvekyselyistä huomattiin puolestaan, että järjestöissä sivistyminen rakentui kunkin toimijan moninaisesta osaamisesta ja taidoista: kurseilla opituista taidoista ja sisällöistä, mutta erityisesti yhteistyöstä ja tasa-arvosta, tiimitaidoista ja sosiaalisen kestävyuden tarpeen sisäistämisestä.

Selvitimme lisäksi, miten projektiin osallistuminen oli muuttanut järjestötoimijoiden sivistysajattelua. Osallistujat saivat mahdollisuuden reflektoida prosessia oppimiskokemuksena yhteiskeskusteluissa ja kyselyyn vastaamalla. Havaitimme, että projekti oli opettanut järjestöille osallistamisen merkityksen oppimisen tukena. Se oli opettanut sanoittamaan järjestöille esimerkiksi niiden moninaista sivistysroolia, jossa taitoihin yhdistyvät muun muassa arvo ja yhteisöllisyys. Työpajat ja keskustelut herättelivät järjestöjä ja haastoivat toimijoita osallistumaan dialogiin.

Transformatiiviselle oppimiselle ja yhteiselle sivistymiselle voi syntyä esteitä, joista yhtenä tunnistamme järjestökoulutuksen lyhytkestoisuuden. Projektin tehtävä sivistysroolin kirkastamiseksi tuntuikin varsin haastavalta. Uudistavan oppimisen tiellä voivat myös olla pinttyneet toimintamallit, joiden muuttaminen koetaan hankalaksi tai jopa mahdottomaksi. Aatteellisuutensa takia järjestötoiminnassa näkyvät vahvasti tunteet ja odotukset siitä, miksi järjestössä ollaan mukana ja minkälaista toimintaa ja tätä kautta tunnetilaa järjestön pitää luoda. Tunnetiloja ohjaa kiinteä arvopohja, johon toiminta nojaa. Muutoksen pelko on oppimisen este. Uudistavaan oppimiseen kuuluu se, että omien ajatusten muuttuminen herättää tiedostamatonta vastarintaa ja se, että jokainen tarvitsee prosessiin oman aikansa.

Koronapandemia näkyi projektin aikana jäsenistön ja järjestöjen kyselyvastauksissa sekä työpajoissa tuotetuissa aineistoissa. Poikkeusajan käytänteet saivat aikaan itsereflektiota, jossa jäsenet vaativat järjestöjä tarttumaan muutokseen yhä ripeämmin. Muutoshalukkuus oli voimakasta toimijoiden keskuudessa erityisesti digitaalisten ja palveluiden saatavuuden suhteen. Halu tarjota verkkokoulutusta on järjestöissä lisääntynyt, mutta sen järjestäminen vaatii osallistujilta sekä teknisiä digitaalisia taitoja että kykyä yhteisöllisyyteen verkkoympäristössä. Tärkeäksi oppimisen kannalta nousi epävarmuuteen valmistautuminen ennakkoiden ja avoimesti. Nämä aiheet näkyivät Siviksen osaamistarvekyselyssä laajemminkin (Fields & Hannukainen 2022).

Projektissa syntyneessä sivistysvisiossa järjestöjen sivistysroolia peilataan tulevaisuuden ilmiöihin. Visiossa hyödynnettiin hankkeen esiselvityksenä toiminutta julkaisua (Hannukainen 2020), hankkeessa vuonna 2021 tehtyä tutkimusta (Fields 2021a), järjestöjen kanssa hankkeessa toteutettujen työpajojen muistiinpanoja, Mentimeter-työkalulla sosiaalisessa mediassa toteutetun järjestöjen tulevaisuuden sivistysroolin kartoituksen tuloksia (N = 42) sekä projektin ohjausryhmän näkemyksiä, kokemuksia laatutyökalujen käytöstä ja aiheen teoreettista tuntemusta.

Sivistysvisio sisältää neljä järjestöllisen sivistyksen kannalta keskeistä ulottuvuutta: 1) oppiminen ja sivistyminen, 2) julkinen vaikuttaminen, 3) kestävyys ja eettisyys sekä 4) sivistynyt yhteisö. Niiden leikkauspisteissä esiintyvät järjestölliselle sivistykselle keskeiset ilmiöt: vertaisuus ja dialogi, osallisuus, eettinen kasvatuskumppanuus, järjestöjen toiminnan eettisyys, arvovaikuttaminen, verkostot, digikansalaisuus sekä vaikuttamisen taidot.

Visio sisältää viestin tulevaisuuden sivistystarpeesta suhteessa siellä esiintyviin ilmiöihin: Oppimisesta tulee tulevaisuudessakin yhteisen opiskelun ja toiminnan kautta sivistystä. Jokainen järjestöjen toimintaan osallistuva luo sivistystä. Vertaisuus, yhteinen kehittäminen ja dialogi vahvistuvat entisestään. Järjestöjen tulee kiinnittää huomiota osallisuuden kokemuksen vahvistamiseen. Osallisuuden vahvistamiselle ja sivistymisen prosessille on yhteistä yksilön autonomian vahvistaminen. Järjestöjen on tarjottava esimerkiksi

vertaisuuteen nojaavaa eettistä kasvatuskumppanuutta muutokseen oppimisessa. Aina ei osata huomioida, että aikuinenkin tarvitsee kumppanuutta. Järjestöjen tulee edistää avoimuutta ja demokratian toteutumista sekä antaa kestävästä esimerkistä. Järjestöjen tulee huolehtia, että niihin ja niiden tuottamaan tietoon luotetaan, ja opitaan elämään yhdessä.

Kestävyyskysymykset haastavat järjestöjä yhä enemmän. Jäsenistöä nousee esiin uusia tarpeita oppia yhdessä kestävästä elämästä ja eettisyydestä. Samalla jäsenet ja muut toimintaan osallistuvat voivat jakaa viheliäisiin ongelmiin liittyviä tunteita ja muuttaa ahdistustaan toivoksi ja yhteiseksi toiminnaksi.

Kun luottamus järjestöihin on Euroopassa ollut vähenemässä (Divjak & Forbici 2018), järjestöjen arvovaikuttamiseen ja luottamuksen palauttamiseen tarvitaan selkeyttä, puhuttelevuutta ja ratkaisukeskeyttä. Järjestöjen rooli on muuttumassa, kun jäsenyys ja osallistuminen ovat murroksessa. Järjestöjen tulee rohkeasti uudistua, puhutella uusia yleisöjä ja tarjota tilaa sivistymiselle. Uudistamisen ja sivistyksen kirkastamisen prosessissa ne samalla vahvistavat omaa olemassaoloaan.

Vaikuttamistaidot ja muut järjestötoiminnan taidot säilyvät järjestöoppimisen tärkeinä toimintamuotoina. Sivistäjinä järjestöjen tehtävä on auttaa jäseniään, vapaaehtoisia ja muita ottamaan taidot käyttöönsä, mikä tapahtuu lisääntyvässä määrin verkossa. Järjestöjen sivistystehtävänä on digilukutaidon vahvistaminen sekä vaikuttaminen siihen, millä – ja kenen – ehdoilla digitalisoitua yhteiskuntaa ja palveluita kehitetään, yksilöistä tallennetaan tietoa, ja miten polarisaatio vältetään (Halava ym. 2018).

POHDINTA

Tulevaisuuden oppimisen ytimessä ovat kestävät vailinnat. Sivistymisen kannalta keskeisiä ovat arvot ja normit, joita jaamme ja sanoitamme. Vahvistamalla yksilöiden sivistymispyrkimyksiä järjestöt valjastavat yksilöiden kyvyt yhteisen hyvän edistämiseen. Jotta järjestöt pystyvät löytämään sivistysroolinsa uudelleen, niiden tulee pystyä sanoittamaan se tavalla, joka ei vieraannuta yleisöä. Hankkeen esiselvityksessä ja

AIEMMIN AJATELTIIN, ETTÄ YHTEISÖ MAHDOLLISTAA KUNNON KANSALAISEKSI KASVAMISEN. NYT YHTEISÖN ON OLTAVA KUNNOLLINEN.

työpajoissa nousi esiin käsitys sivistyksestä hyvin ”isona” ja osin vieraannuttavana asiana (Fields 2020), joka siirtyäkseen arkeen vaatii arkipöytä lähestymistä.

”Kestävää sivistystä järjestöihin” -projektissa tuotettujen sivistysvision ilmiöiden hyödyntäminen koulutuksessa ja toiminnassa on yksi tapa tukea järjestöjä kirkastamaan sivistysrooliaan tulevaisuutta varten. Vision ilmiöt ovat tuttuja: oppiminen, vaikuttaminen, kestävyys ja yhteisöllisyys. Näkökulmaltaan se on tuore: tähtäimessä ovat kestävyys, ennakoivuus ja muutos.

Projekti tuotti järjestöjen sivistysroolia kirkastavia oppimiskokemuksia, mutta rajattuna ja rajatun järjestöryhmän kanssa toteutettuna kokeiluna sen avulla ei voi uudistaa koko laajan kansalaisjärjestökentän näkemystä sivistyksestä tai edes herättää niissä kaikissa intoa nähdä itsensä sivistystoimijana. Sivistysvisio sisältyy Opintokeskus Siviksen vuosien 2023–27 strategiaan. Siitä on johdettu aiheita ja toimintatapoja opintokeskuksen koulutuksiin, jolloin siitä muodostuu johtoajatus opintokeskuksen kanssa koulutusta toteuttaville järjestöille. Järjestöt tarvitsevatkin tilaa ja mahdollisuuksia sivistysnäkömyksensä kirkastamiseen. Vaaditaan kuitenkin paljon työtä, jotta järjestöt näkevät itsensä järjestöllisen sivistyksen kunnia- ja jatkumossa.

Työmme korostaakin Niemelän (2011, 270) ennakointia siitä, että kansansivistyksen yksilöä ja sivistyksen itsearvoisuutta korostava painotus muuttuisi yhä yhteisöllisemmäksi ja välineellisemmäksi. Projektimme osoitti, että järjestöjen tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota yhteisiin toimintatapoihin. Perinteisessä järjestöllisessä sivistysnäkömyksessä yhteisö mahdollistaa kunnan kansalaiseksi kasvamisen

(vrt. Niemelä 2011). Nyt yhteisön on oltava kunnollinen.

Järjestöille suunnatut kyselyt osoittavat, että osamistarpeet monimutkaistuvat, samoin järjestötoimijat kokevat maailman yhä monimutkaisemmaksi. Viheliäisten ongelmien laajuus ja kiireellisyys ohjaavatkin järjestöjä viemään sivistyskäsitystään yhä ratkaisukeskeisemmäksi ja siten välineellisemmäksi. Järjestöt edustavat usein omaa, joskus vaihtoehtoista, tapaansa nähdä maailma. Biestan (2019) mielestä erilaisten vaihtoehtojen esittäminen onkin osa tulevaisuuden sivistyskäsitystä. Järjestökenttä pirstaloituu jatkuvasti kentälle syntyvien, uusia asioita esiin nostavien yhdistysten myötä, mikä laajentaa kentän tuottaman asiantuntija- ja kokemustiedon määrää. Samalla järjestöt voivat haastaa ja laajentaa käsitystämme sivistyksen sisällöistä. Järjestöjen vaikeus sitouttaa, motivoida, osallistaa ja rekrytoida vapaaehtoisia on kestävä sivistymisen este. Vapaaehtoisuudesta on tullut *pop up* -osallisuutta.

Haastammekin järjestöt pohtimaan, miten yhteinen opiskelu mahdollistaisi yhä syvemmän oppimisen ja sivistymisen samalla kun nopeampoinen vapaaehtoistyö vaatii tietojen ja taitojen ripeää kerryttämistä. Sivistysdialogi vahvistuu yhteiskunnassa vain, jos sille annetaan rohkeasti muutoksissakin tilaa myös järjestöllisessä vapaassa sivistystyössä.

KRISTIINA HANNUKAINEN

FT, asiantuntija
Opintokeskus Siviis

 <https://orcid.org/0000-0003-0994-5126>

MARION FIELDS

VTT, asiantuntija
Opintokeskus Siviis

 <https://orcid.org/0000-0003-1790-8173>

LÄHTEET.....

- Andersen, L. (2021). *Mitä on sivistys?* EAEA.
- Biesta, G. (2019). How General Can Bildung Be? Reflections on the Future of a Modern Educational Idea. Teoksessa G. Biesta. *Obstinate Education: Reconnecting School and Society*, Leiden: Brill, 23–38.
- Divjak, T. & Forbici, G. (2018). *The future evolution of civil society in the European Union by 2030*. Bryssel: European Economic and Social Committee. <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-17-886-en-n.pdf>
- Fields, M. (2021). *Järjestöissä me innostutaan. Oppiminen ja kestävä sivistys järjestötoiminnasta*. Helsinki: Opintokeskus Sivis. https://www.ok-sivis.fi/media/materiaalit-osio/jarjestoissa-me-innostutaan_julkaisu.pdf
- Fields, M. (2020). Valistusta kestävästä elämästä vai oppimista kestäväan elämään? Teoksessa K. Hannukainen (toim.) *Kestävän elämän muutosvoimaa järjestötoiminnasta*. Helsinki: Opintokeskus Sivis, 25–31.
- Fields, M. & Hannukainen, K. (2022). *Järjestöjen uudistumiskyky ja talousosaaminen koetuksella – Katsaus Opintokeskus Siviksen vuoden 2022 osaamistarvekyselyn tuloksiin*. Helsinki: Opintokeskus Sivis.
- Halava, I., Pantzar, M. & Lukin, E. (2018) *Kansalaisjärjestö jälkiteollisessa artistiyhteiskunnassa*. Helsinki: STEA.
- Hannukainen, K. (toim.) (2020). *Kestävän elämän muutosvoimaa järjestötoiminnasta*. Helsinki: Opintokeskus Sivis. https://www.ok-sivis.fi/media/materiaalit-osio/selvitykset-ja-tutkimukset/kestavan-elaman_muutosvoimaa_jarjestotoiminnasta_opintokeskus_sivis.pdf
- Hannukainen, K. & Fields, M. (2021). Järjestökoulutus kestävan elämän tukijana. *Aikuiskasvatus*, 41(2), 148–155. <https://doi.org/10.33336/aik.109324>
- Jälkipalautelomake järjestökoulutukseen (2022). Opintokeskus Sivis. <https://www.ok-sivis.fi/media/kestavaa-sivistysta-jarjestoihin-tyokalut/5.sivis-jalkipalautelomake-jarjestokoulutukseen-1.pdf>
- Järjestö sivistää -keskustelumalli (2022). Opintokeskus Sivis. <https://www.ok-sivis.fi/media/kestavaa-sivistysta-jarjestoihin-tyokalut/7.sivis-jarjesto-sivistaa-keskustelumalli-1.pdf>
- Kumpula, K. (2022). Kansalaistoiminta puolustaa demokratiaa. Teoksessa K. Hannukainen (toim.) *Sivistys nousee yhteisöistä*. Helsinki: Opintokeskus Sivis, 32–36.
- Lahti, V.-M. (2019). Aukkoja sivistyskäsitteissä. Helsinki: Sitra.
- Laininen, E. (2018). Transformatiivinen oppiminen ekososiaalisen sivistymisen mahdollistajana. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 20(5), 16–38. <https://journal.fi/akakk/article/view/84515/43559>
- Laininen, E. (2022). Aikamme tarvitsee oppimisen vallankumousta. Teoksessa K. Hannukainen (toim.) *Sivistys nousee yhteisöistä*. Helsinki: Opintokeskus Sivis, 14–23. https://www.ok-sivis.fi/media/materiaalit-osio/sivistys_nousee_yhteisosta.pdf
- Mesirov, J. (1995). *Uudistava oppiminen - kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Helsinki: Painotalo Miktor.
- Michel, J., Holland, L., Brunquell, C. & Sterling, S. (2020). The Ideal Outcome of Education for Sustainability: Transformative Sustainability Learning. *New Directions for Teaching and Learning*, 2020(161), 177–188. <https://doi.org/10.1002/tl.20380>
- Niemelä, S. (2011). *Sivistyminen. Sivistystarve, -pedagogiikka ja -politiikka pohjoismaisessa kansansivistystraditiossa*. Helsinki: Kansanvalistusseura / Kuopio: Snellman-instituutti.
- Ojanen, E. (2008). *Sivistyksen filosofia*. Helsinki: Kirjapaja.
- O’Sullivan, E., Morrell, A. & O’Connor, M. A. (2002). *Expanding the Boundaries of Transformative Learning. Essays on Theory and Praxis*. New York: Palgrave.
- Salonen, A. & Bardy, M. (2015). Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. *Aikuiskasvatus*, 35(1), 4–15. <https://doi.org/10.33336/aik.94118>
- Sharma, M. (2007). Personal to Planetary Transformation. *Kosmos, journal for for global transformation*, autumn/fall 2007. <https://www.kosmosjournal.org/article/personal-to-planetary-transformation> (14.9.2022).
- Sitra (2022). Sivistys+. <https://www.sitra.fi/aiheet/sivistys> (29.12.2022).
- Sterling, S. (2011). Transformative Learning and Sustainability: sketching the conceptual ground. *Learning and Teaching in Higher Education*, 2011(5), 17–33.
- Tomperi, T. & Belt, J. (2019). Johdatukseksi sivistyksen ajattelemiseen. *Niin & Näin*, 26(1), 40–43.
- Vainio-Östergård, H. (2021). Kestävä elämä edellyttää sivistymistä. Teoksessa M. Fields (toim.) *Järjestöissä me innostutaan*. Helsinki: Opintokeskus Sivis, 35–38.